

Introduction of *Bai chôi* to primary school students in Binh Dinh

Pham Thi Thu Ha^{1,*}, Dang Thu Phuong², Tran Minh Khue²

¹*Faculty of Primary and Preschool Education, Quy Nhon University, Vietnam*

²*Student of Faculty of Primary and Preschool Education, course 41, Quy Nhon University, Vietnam*

Received: 23/03/2021; Revised: 12/05/2021;

Accepted: 03/06/2021; Published: 28/08/2021

ABSTRACT

“*Art of Bai chôi*” was officially recognized as intangible heritage by the Intergovernmental Committee of the UNESCO Convention in 2017. This brings great joy to the people of Binh Dinh because Binh Dinh is the place where Bai chôi was created and flourished. Bai chôi has become familiar with the majority of Binh Dinh people for a long time, but it seems strange to younger generations. Therefore, preservation and conservation of “*Art of Bai chôi*” are important missions, especially for students. There are many ways to preserve and promote the value of “*Art of Bai chôi*”, among which introduction to primary school students is a viable option.

Keywords: “*Art of Bai chôi*”, *preservation and conservation of Bai chôi, introduction of Bai chôi to primary school students in Binh Dinh.*

*Corresponding author.

Email: phamthithuha@qnu.edu.vn

Giới thiệu nghệ thuật Bài chòi cho học sinh tiểu học ở Bình Định

Phạm Thị Thu Hà^{1,*}, Đặng Thu Phương², Trần Minh Khuê²

¹ *Khoa Giáo dục Tiểu học và Mầm non, Trường Đại học Quy Nhơn, Việt Nam*

² *Sinh viên Lớp Giáo dục Tiểu học K41, Trường Đại học Quy Nhơn, Việt Nam*

Ngày nhận bài: 23/03/2021; Ngày sửa bài: 12/05/2021;

Ngày nhận đăng: 03/06/2021; Ngày xuất bản: 28/08/2021

TÓM TẮT

Năm 2017, Ủy ban Liên Chính phủ Công ước UNESCO đã chính thức ghi danh “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” vào danh sách di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại. Đây là niềm vui rất lớn đối với người dân Bình Định, vì Bình Định là nơi Bài chòi đã ra đời và phát triển mạnh mẽ. Bài chòi là loại hình văn hóa thân quen, gần gũi với đại đa số người dân Bình Định từ lâu, nhưng hiện nay Bài chòi dường như lạ lẫm đối với thế hệ trẻ. Vậy nên, bảo tồn và gìn giữ “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” là việc làm cần thiết và quan trọng, đặc biệt đối với công chúng trẻ. Có nhiều cách để bảo tồn và phát huy giá trị “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” trong công chúng. Trong đó, giới thiệu Bài chòi cho học sinh tiểu học là một lựa chọn khả thi để bảo tồn và gìn giữ loại hình văn hóa này.

Từ khóa: *Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam, bảo tồn và gìn giữ nghệ thuật Bài chòi, giới thiệu Bài chòi cho học sinh tiểu học ở Bình Định.*

1. MỞ ĐẦU

Vào mỗi dịp xuân về trên vùng đất Bình Định, nơi được biết đến với nhiều loại hình văn hóa đặc trưng như: Hát bội, Bài chòi, Võ cổ truyền... vẫn luôn vang lên âm thanh quen thuộc của Bài chòi. Bài chòi được xem như một hội vui của người dân nơi đây và “vào dịp Tết cổ truyền hầu như mỗi làng của nông thôn Bình Định đều tổ chức Hội đánh Bài chòi...”.¹ Không chỉ ở Bình Định, Bài chòi còn là “một sản phẩm văn hóa rất độc đáo của vùng đất Nam Trung Bộ”.²

Năm 2017, “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” đã trở thành Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại. Người dân Bình Định hân hoan đón nhận danh hiệu cao quý cho một loại hình nghệ thuật của những người dân chất phác

thật thà. Đưa một loại hình nghệ thuật dân gian của một vùng miền trên đất nước Việt Nam trở thành Di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại là quá trình đầy khó khăn, nhưng làm sao để giữ được danh hiệu này lại càng khó hơn trong bối cảnh hiện nay. Là người dân sinh sống tại Bình Định,¹ chúng tôi thiết nghĩ bảo tồn Bài chòi dân gian miền Trung ngay trên quê hương Bình Định là niềm vinh dự và cũng là trách nhiệm lớn lao của mỗi người. Giới thiệu nghệ thuật Bài chòi cho học sinh tiểu học ở Bình Định là việc làm thiết thực hiện nay để giúp các em có thể làm quen với di sản văn hóa ngay từ nhỏ. Hy vọng, các em sẽ là thế hệ nối tiếp gìn giữ và bảo tồn “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” xứng tầm với danh hiệu mà UNESCO đã công nhận.

**Tác giả liên hệ chính:*

Email: phamthithuha@qnu.edu.vn

2. NỘI DUNG

2.1. Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ - Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại

Nghệ thuật Bài chòi dân gian đặc sắc vùng Trung bộ được bắt nguồn từ trong đời sống, lao động của những người dân vùng này. Đây là loại hình nghệ thuật dân gian bắt đầu từ một nhu cầu giải trí mộc mạc đơn giản nhưng lại đầy tính sáng tạo và ngẫu hứng của người dân lao động. Hội chơi Bài chòi, vừa là trò chơi dân gian vui nhộn, vừa là “sàn diễn” của những diễn viên không chuyên. Bài chòi ra đời từ nhu cầu liên lạc với nhau giữa người dân ở các chòi canh trên nương rẫy thời xa xưa hay những lần đánh đuổi thú rừng phá hoại mùa màng. Lâu dần, Bài chòi trở thành nếp sinh hoạt văn hóa, là nhu cầu về tinh thần của người dân vùng Trung Bộ. Bài chòi là “một loại hình diễn xướng gắn với tục chơi bài trên các chòi trong những ngày hội xuân... Lối hô bài chòi có sự phát triển vượt bậc trên con đường nghệ thuật hóa và sáng tạo... với những làn điệu riêng”.³ Sinh hoạt văn hóa Bài chòi cũng là “nhu cầu giải trí rất văn hóa và lành mạnh trong dịp xuân về, tết đến”.² Hội Bài chòi là hoạt động sinh hoạt mang tính cộng đồng bởi người ta đến đây chủ yếu để vui chơi, để xóa đi mọi mệt nhọc và gần tình làng nghĩa xóm, “Chơi bài chòi không phải là để ăn thua mà cốt để nghe những câu hô trầm bổng nhịp nhàng như đọc thơ”.⁴ Người ta tham gia chơi Bài chòi là để được hòa mình vào không gian náo nhiệt, thưởng thức giọng hô hát của anh hiệu. Hội Bài chòi cũng là nơi để các anh hiệu thể hiện tài ứng đối tài tình và lối diễn trò của mình.

Đi khắp các vùng miền quê ở khu vực Trung bộ, chúng ta luôn bắt gặp hình ảnh những Hội Bài chòi, những nhóm hô hát Bài chòi với sự tham gia của mọi tầng lớp trong xã hội và mọi lứa tuổi. Sức hấp dẫn và lôi cuốn của Bài chòi chính là sự kết hợp hài hòa giữa nghệ thuật biểu diễn sân khấu dân gian và tính giải trí.

Nghệ thuật Bài chòi hay ở chỗ, lời ca mang nét độc đáo, nội dung chuyển tải một cách dung dị, tự nhiên, đậm chất vùng miền. Lời ca được lấy từ những câu tục ngữ, ca dao, bài về... có nội dung phản ánh cuộc sống sinh hoạt của

người dân “có khả năng đề cập tới mọi vấn đề, mọi góc ngách của cuộc sống”² nhưng đầy tính nhân văn. Anh hiệu là một nhân tố không thể thiếu được trong Hội Bài chòi dân gian và “Anh hiệu giỏi thường nghĩ ra nhiều câu lục bát hô chậm rãi để người nghe hồi hộp chờ đợi và đoán già đoán non đó là con bài gì”.⁴ Người chơi cũng có thể ngẫu hứng sáng tác câu hát để phù hợp với nhu cầu thưởng thức của người tham gia hội. Cái độc đáo trong Bài chòi dân gian còn là tiết tấu, nhịp điệu trong câu hô hát của anh hiệu, theo kiểu “chỉ có nhịp đôi đều đặn, nhịp ba bỏ một nhịp nhưng cũng có thể biến tấu”.⁴ Kiểu tiết tấu này, biến sân khấu của anh hiệu thành “sàn diễn” của những người tham gia hội, vì ai cũng có thể gõ theo nhịp điệu đó. Khi biểu diễn Bài chòi dân gian các nghệ nhân không khoác lên mình những bộ y phục quá đắt tiền, mà chỉ là những trang phục bình dị, chân chất thường ngày của người dân lao động (áo bà ba dân gian). Sau này, trang phục được định hình theo một kiểu thống nhất “nghệ nhân chơi nhạc áo dài khăn đóng; các anh hiệu mặc quần áo “vật hồ” (màu xanh, đỏ, vàng)...”.² Bộ thể Bài chòi là cả một thế giới tạo hình dân gian đặc sắc...

Trải qua các thời kỳ lịch sử, nghệ thuật Bài chòi có nhiều biến chuyển. Chính các nghệ sĩ người Bình Định và Nam Trung bộ đã phát triển Bài chòi dân gian lên thành một loại hình sân khấu ca kịch truyền thống đặc sắc của Việt Nam. Mặc dù, Bài chòi chuyên nghiệp (ca kịch) đã hình thành và phát triển, nhưng Bài chòi dân gian vẫn thịnh hành trong dân chúng bởi chính nội lực mạnh mẽ được đúc kết từ nhiều thế hệ cha ông. Đó chính là tinh hoa văn hóa của những thế hệ đi trước đã để lại và trao truyền cho chúng ta.

Nghệ thuật Bài chòi là sản phẩm tinh thần của người dân vùng Trung bộ nước ta tạo ra để khẳng định các giá trị về lịch sử, văn hóa, nghệ thuật... vùng miền của một quốc gia. Trong xã hội hiện đại ngày nay, cần nhìn nhận di sản văn hóa “như một lực cổ kết cộng đồng trong cuộc đấu tranh vì sự tồn tại và phát triển của đất nước”.⁵ Di sản văn hóa là một trong những yếu tố sống còn của mỗi nền văn hóa, mỗi quốc gia.

2.2. Khảo sát về việc giới thiệu Bài chòi cho học sinh tiểu học ở Bình Định

Để có cơ sở dữ liệu cho việc giới thiệu Bài chòi cho học sinh bậc tiểu học ở Bình Định, chúng tôi đã tiến hành khảo sát bằng “Phiếu khảo sát” đối với giáo viên (69 phiếu) và học sinh tiểu học lớp 4 và lớp 5 (93 phiếu) ở Bình Định. Mục đích là để tìm hiểu về việc nắm bắt về nghệ thuật Bài chòi, biết về tình hình tổ chức Bài chòi tại địa phương hiện nay. Qua đó, chúng tôi biết được suy nghĩ và mong muốn của những người được khảo sát, từ đó tìm được những biện pháp phù hợp để giới thiệu Bài chòi cho học sinh tiểu học ở Bình Định.

2.2.1 Kết quả khảo sát đối với giáo viên

- Mức độ hiểu biết về sự kiện “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” được ghi danh vào danh sách di sản Văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại qua kết quả khảo sát là: 68,1% trả lời chính xác thời gian là năm 2017, như vậy đa số giáo viên đã tiếp cận và cập nhật những thông tin về Di sản văn hóa Bài chòi Trung bộ.

- Khảo sát về tình hình tổ chức Bài chòi dân gian tại địa phương, kết quả là: 70% các ý kiến cho biết tại địa phương có tổ chức, số còn lại cho biết tại địa phương không tổ chức hoạt động này. Thực tế trong những năm vừa qua, ở Bình Định các hoạt động liên quan tới di sản Bài chòi được tổ chức giới thiệu khá nhiều. Như vậy, vấn đề đặt ra là: công tác giới thiệu quảng bá Bài chòi dân gian ở các địa phương chưa thực hiện tốt hoặc việc giới thiệu Bài chòi chưa triển khai đều tại các vùng trong tỉnh.

- Mức độ trải nghiệm đối với nghệ thuật Bài chòi của người được khảo sát: 73,9% đã trải nghiệm (xem Bài chòi, tham gia hội chơi Bài chòi, nghe hò - hát Bài chòi). Số người chưa xem hoặc chưa tham gia ở mức 17,8% và chỉ có 8,7% người được khảo sát cho biết thường xuyên tham gia.

- 100% ý kiến của người được khảo sát đều nhận định nên giới thiệu Bài chòi cho học sinh tiểu học. Có nhiều lý do được đưa ra để lý

giải cho ý kiến trên: *Để giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc* (chị T.Q ở Phù Cát), *Đó là văn hóa của địa phương* (chị M.P ở Tuy Phước), *Bình Định là cái nôi của Bài chòi* (Anh T.T.T.K ở Vân Canh), *Giúp cho học sinh biết Bài chòi, phát triển các em có năng khiếu* (chị T.L ở Hoài Ân), *Bài chòi hiện nay mọi người ít được biết đến nên cần giới thiệu cho học sinh để phổ biến rộng rãi hơn* (chị H.M ở Quy Nhơn), *văn hóa dân gian mà thời nay dần bị lãng quên* (chị T.S ở An Lão)...

- 100% người được khảo sát đều cho rằng việc giới thiệu và bảo tồn Bài chòi là rất quan trọng, vì: *Bài chòi rất quan trọng, là truyền thống văn hóa cần được duy trì và phát triển* (chị T.V ở Tuy Phước), *là di sản văn hóa phi vật thể, là một loại hình đặc trưng của miền Trung* (anh V.T ở Hoài Ân), *cần phải bảo tồn Bài chòi và những giá trị văn hóa truyền thống của địa phương. Qua đó giáo dục truyền thống, lòng tự hào dân tộc* (chị T.H ở Hoài Ân), *việc bảo tồn Bài chòi là quan trọng vì hiện nay nó đang bị mai một* (chị T.T ở Quy Nhơn), *giúp chúng ta hiểu được giai điệu dân gian từ đó sẽ có tình cảm với quê hương, làng xóm, yêu thương con người* (chị T.H ở Quy Nhơn)...

- Phần nhiều giáo viên cho biết đã từng giới thiệu Bài chòi cho học sinh bằng cách đưa nội dung di sản Bài chòi tích hợp vào các môn học: Lịch sử, Địa lí, Tự nhiên và xã hội, Kể chuyện, Âm nhạc, Hoạt động trải nghiệm, Sinh hoạt lớp cuối tuần. Học sinh cuối cấp tiểu học (lớp 4 và lớp 5) là lứa tuổi được giáo viên lựa chọn để giới thiệu Bài chòi nhiều nhất.

Kết quả khảo sát trên là thực tiễn quan trọng, từ đó chúng tôi có thể đề xuất biện pháp bảo tồn Bài chòi dân gian trong trường tiểu học. Tuy nhiên, hoạt động dạy - học luôn là hoạt động đối ứng. Người giới thiệu Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam đã sẵn sàng, nhưng còn đối tượng tiếp nhận và kế thừa những tinh hoa văn hóa của cha ông để lại như thế nào? Chúng tôi cũng đã tiến hành khảo sát đối với nhóm học sinh tiểu học.

2.2.2. Kết quả khảo sát đối với học sinh tiểu học

- Hiểu biết chung của học sinh về Bài chòi dân gian, kết quả đạt được rất tốt: 96,7% đều xếp loại hình này là nghệ thuật dân gian truyền thống (có liên quan tới âm nhạc); 76,4% các em học sinh đều biết Bài chòi có nguồn gốc từ vùng Trung bộ nước ta, bên cạnh đó một số ít em chọn sai địa danh. Thực tế này, cũng gợi ý cho chúng tôi vấn đề dạy học lịch sử địa phương cần tích hợp với giới thiệu văn hóa địa phương (lịch sử - văn hóa).

- 90,3% các em học sinh đã biết đến Bài chòi dân gian, trong đó có 63,4% biết chính xác Bài chòi là di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại năm 2017. Điều này, cho thấy học sinh ở bậc tiểu học cũng đã có những tiếp nhận thông tin về Di sản văn hóa Bài chòi Trung bộ.

- Tình hình thực tiễn việc giới thiệu Bài chòi dân gian của giáo viên trong nhà trường, kết quả thu được: 61,3% các em học sinh cho biết: đã được thầy, cô giới thiệu Bài chòi dân gian trong các môn học. Tuy nhiên, 38,7% cho biết: không được giáo viên giới thiệu. Thực tế này, cho thấy: công tác giới thiệu Bài chòi cho học sinh tiểu học trong trường tiểu học ở Bình Định có thể chưa được thực hiện rộng rãi (vì không bắt buộc) và chưa đạt chất lượng cao.

- Học sinh có được hiểu biết về nghệ thuật dân gian (Bài chòi dân gian) chủ yếu là qua truyền hình (37,6%), mạng internet (37,6%). Chỉ có 22,6% cho rằng: được người khác giới thiệu. Từ đây, chúng ta có thể nghĩ đến chuyện bảo tồn Bài chòi dân gian qua các phương tiện truyền thông (truyền hình, internet). Đặc biệt là, cần đẩy mạnh hơn việc giới thiệu về Bài chòi của các thầy cô giáo và bản thân gia đình các em.

- Tình hình hoạt động của nghệ thuật Bài chòi tại địa phương dưới góc nhìn của các em: 81,7% học sinh cho rằng ở địa phương không tổ chức Bài chòi dân gian. Như vậy, có nhiều em mới chỉ được nghe nói về nghệ thuật Bài chòi nhưng chưa được trải nghiệm thực tiễn. Đây là cái khó trong việc bảo tồn Bài chòi dân gian, vì cần phải có trải nghiệm thực tiễn để có cái nhìn chính xác hơn những nét đẹp văn hóa đó, từ

đó mới có thể lựa chọn chính xác việc nên hay không nên bảo tồn.

- 94,6% học sinh đều bày tỏ hứng thú (thích) khi được cho nghe và xem Bài chòi dân gian (trước đó chỉ có 54,4% thích trải nghiệm đối với Bài chòi), bởi vì: *Em rất thích nghe âm nhạc dân gian truyền thống* (T.Q lớp 4), *Em có thích xem, vì nó làm cho em hiểu biết về Bài chòi dân gian* (P.A lớp 4), *Trước đây em chưa từng được xem* (T.N lớp 4B), *Đây là một loại hình nghệ thuật dân gian* (T.N lớp 5)... Nhưng, cũng có một số ý kiến trái chiều (không thích xem) chiếm 5,4%, vì: *Em thích coi những thứ có cảm giác mạnh và hay, không làm cho người khác chán nản* (T.H lớp 5), *Tại vì không thích coi Bài chòi* (T.N lớp 4) hoặc *Vì em không thích* (M.T lớp 4)... Như vậy, nếu được trải nghiệm với Nghệ thuật Bài chòi thì học sinh sẽ có hứng thú và hình thành sở thích với loại hình này hơn.

- 93,5% các em học sinh chọn nên bảo tồn nghệ thuật Bài chòi, với các lý do: *Vì nghệ thuật truyền thống là một thứ đáng để bảo tồn* (T.H lớp 4), *Nó hay và là truyền thống tốt đẹp* (K.N lớp 5), *Nếu ta bảo tồn và gìn giữ các loại hình nghệ thuật dân gian truyền thống thì giới trẻ sẽ hiểu biết nhiều hơn về nó* (L.N lớp 5), *Là những thứ do chúng ta sáng tác* (Đ.P lớp 4), *Để truyền thống tốt đẹp của con người Việt Nam sẽ mãi mãi lâu dài* (T.T lớp 5), *Em có thể giải trí vào thời gian rảnh và lan truyền ra khắp thế giới* (Đ.H lớp 5)... trong đó có 88% các em muốn giới thiệu Bài chòi dân gian cho những người khác. Tuy nhiên, cũng có ý kiến khác cho vấn đề này, chúng tôi xin được trích dẫn: *Tại vì không thích coi nghệ thuật* (T.N HS lớp 4), *Vì em không thích gìn giữ và bảo tồn, không thích kể cho người khác* (Đ.Q lớp 4)...

Kết quả khảo sát đối với giáo viên và học sinh tiểu học được đề cập ở trên là những số liệu đã thống kê từ phiếu điều tra khảo sát thực tiễn về những vấn đề liên quan tới nghệ thuật Bài chòi. Những số liệu trên sẽ là cơ sở dữ liệu để chúng tôi đưa ra biện pháp phù hợp nhằm giới thiệu và bảo tồn nghệ thuật Bài chòi cho học sinh trong trường tiểu học ở Bình Định.

2.3. Biện pháp bảo tồn Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ trong trường tiểu học

“Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” đã được cả nhân loại biết đến. Niềm vui của người dân Trung bộ sẽ lâu dài nếu chúng ta vẫn giữ vững “thương hiệu” đó, không chỉ giữ mà còn phải giới thiệu phát huy những tinh hoa văn hóa đã được nhân loại thừa nhận. Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc đã nói: “Đi cùng với niềm tự hào là trách nhiệm của mỗi chúng ta. Trách nhiệm gìn giữ và bảo tồn nghệ thuật Bài chòi trước quốc tế vì từ nay di sản này không chỉ của riêng Việt Nam mà đã trở thành tài sản chung của nhân loại”.⁶ Thiết nghĩ, bảo tồn, gìn giữ và phát huy nghệ thuật Bài chòi cần phải bắt đầu từ sự nghiêm túc và trân trọng Di sản như tác giả Trần Văn Khê lưu ý “chúng ta không chỉ nghiêm túc trong việc bảo tồn mà còn phải trân trọng trong việc phát triển”.⁴

Bảo tồn Bài chòi dân gian như thế nào khi mà có quá nhiều những trào lưu văn hóa mới và hiện đại đang hằng ngày diễn ra? Không chỉ là bảo tồn mà còn phải phát huy, giới thiệu những giá trị văn hóa đã được chắt lọc từ các thế hệ đi trước cho thế hệ sau. Để bảo tồn và phát huy những giá trị của Bài chòi dân gian bền vững, cần phải có nhiều biện pháp cụ thể được triển khai đồng bộ và thường xuyên.

Việc triển khai giáo dục nghệ thuật Bài chòi nên tiến hành tuần tự từ ít đến nhiều, từ đơn giản đến phức tạp như: bước đầu làm quen (bậc học mầm non), đi đến biết - cảm nhận, tìm hiểu và nâng cao ý thức trân trọng gìn giữ, bảo tồn đối với loại hình nghệ thuật này (bậc học tiểu học trở lên).

Từ những thực tiễn trên, chúng tôi đề xuất một số biện pháp giới thiệu bài chòi cho học sinh tiểu học ở Bình Định, như sau:

Thứ nhất: Giới thiệu rộng rãi nghệ thuật Bài chòi đến với tất cả mọi người, nhất là lứa tuổi học sinh tiểu học. Giáo dục trong nhà trường chính là tạo nền tảng tốt nhất để các em tiếp cận nhiều hơn với những di sản văn hóa dân tộc của

địa phương mình đang sinh sống, đặc biệt là di sản văn hóa đại diện của nhân loại.

Thứ hai: Sử dụng di sản văn hóa trong dạy học ở trường phổ thông là việc làm cần quán triệt thực hiện theo Hướng dẫn số 73/HD-BGDĐT-BVHTTDL. “Nghệ thuật Bài chòi Trung Bộ Việt Nam” nên được coi là nội dung bắt buộc để dạy học cho học sinh ở mọi cấp học để “nhằm góp phần giáo dục toàn diện học sinh, gìn giữ và phát huy giá trị của di sản văn hóa vì lợi ích của toàn xã hội và truyền thống tốt đẹp của cộng đồng các dân tộc Việt Nam”.⁷

Đưa nghệ thuật Bài chòi vào chương trình dạy học chính khóa - giáo dục văn hóa địa phương Bình Định cũng là phù hợp và đáp ứng với chương trình giáo dục phổ thông mới hiện nay vì “thể hiện đúng và đầy đủ các vấn đề về văn hóa, lịch sử truyền thống của địa phương”.⁸ Đây chính là hướng mở để chúng ta có thể chính thức giới thiệu nghệ thuật Bài chòi cho học sinh các cấp, bắt đầu từ bậc tiểu học.

Cần chủ động xây dựng nội dung cụ thể và phương thức tổ chức dạy học di sản văn hóa “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” trong nhà trường. Xây dựng nội dung giới thiệu Bài chòi phù hợp để tích hợp vào các môn học trong trường tiểu học hoặc giới thiệu nghệ thuật Bài chòi dưới dạng hoạt động trải nghiệm, hoạt động ngoại khóa...

Thứ ba: Chủ động tổ chức các hoạt động trải nghiệm đối với nghệ thuật Bài chòi trong trường hoặc đi đến các địa phương có thể mạnh về Bài chòi. Tổ chức chiếu phim tư liệu về nghệ thuật Bài chòi cho học sinh khối 4, khối 5 hoặc học sinh toàn trường xem. Tổ chức dạy học sinh hát Bài chòi truyền thống hoặc đặt lời mới trên làn điệu Bài chòi cho phù hợp và dạy các em. Nhà trường tổ chức các Hội thi tìm hiểu về Bài chòi dưới dạng “Đố vui để học”, “Rung chuông vàng” để gây hứng thú và thu hút sự tham gia của học sinh.

Thứ tư: Cần tổ chức các mô hình sân khấu học đường để các em có thể trực tiếp trải nghiệm

hay học tập và thể hiện tài năng của bản thân. Qua đó, giúp phát hiện học sinh có năng khiếu về Bài chòi góp phần bổ sung nguồn lực cho loại hình nghệ thuật này. Các hình thức cụ thể có thể thực hiện ở trường tiểu học như: Hội thi hát dân ca Bài chòi trong học sinh của một lớp, một khối hoặc quy mô trường và liên trường. Khuyến khích học sinh trình diễn thể loại dân ca Bài chòi trong các hội thi, hội diễn của trường hoặc địa phương. Tổ chức cho học sinh đóng kịch, mô phỏng tái hiện lại một số nét tiêu biểu của nghệ thuật Bài chòi.

Thứ năm: Tạo điều kiện tối đa cho học sinh có cơ hội trải nghiệm trực tiếp với Hội Bài chòi dân gian hoặc được xem các nghệ nhân biểu diễn. Đây là cách tốt nhất để giúp các em được cảm nhận trực tiếp để nuôi dưỡng tình yêu đối với nghệ thuật Bài chòi.

Giới thiệu Bài chòi cho học sinh tiểu học là một phương án hữu hiệu để loại hình nghệ thuật dân gian này thâm thấu dần vào đời sống và nhân cách của mỗi công dân tương lai của đất nước. Bên cạnh đó, công tác truyền thông, quảng bá về di sản Bài chòi Trung bộ cũng cần được đẩy mạnh, lan tỏa rộng cho người dân ở mọi lứa tuổi qua các phương tiện thông tin đại chúng (truyền hình, internet...). Chính nhờ những cách trên, chúng ta có thể đưa Bài chòi dân gian đến gần hơn với đời sống thường ngày. Nếu ngay từ khi còn nhỏ, mỗi đứa trẻ có thể biết hoặc hát Bài chòi thì sẽ giữ được ngọn lửa của Bài chòi dân gian và để “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” luôn xứng tầm Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại.

Nghệ thuật Bài chòi đã tồn tại qua một chặng đường lịch sử dài lâu, gắn bó với đời sống sinh hoạt của người dân Bình Định. Bài chòi dân gian với những đặc trưng tiêu biểu, chứa đựng trong đó là những giá trị văn hóa, nghệ thuật của vùng Trung bộ. Thực tiễn đã chứng minh “Bài chòi là một bộ môn nghệ thuật tổng hợp mang tính sáng tạo và giải trí cao, kết hợp với âm nhạc, thơ ca, diễn xướng, hội họa, văn học”.⁶

Hiện nay, “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” đã là di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại. Nhưng, để kéo dài tuổi đời của một di sản văn hóa và “nâng cao ý thức tôn trọng, gìn giữ, phát huy những giá trị của di sản văn hóa”⁷ cho thế hệ trẻ hiện nay là một việc làm không dễ và cần có sự chung tay của cả cộng đồng.

3. KẾT LUẬN

Từ thực tiễn có được, chúng tôi đã lựa chọn một số biện pháp phù hợp với hoạt động giáo dục trong trường tiểu học. Giới thiệu Bài chòi dân gian cho học sinh tiểu học ở Bình Định, là một cách mà chúng tôi lựa chọn để “ứng xử” với Di sản văn hóa hiện nay. Qua đó, có thể trực tiếp hoặc gián tiếp cung cấp những kiến thức và thị hiếu cho học sinh về “Nghệ thuật Bài chòi Trung bộ Việt Nam” với mong muốn góp phần bảo tồn và phát huy loại hình nghệ thuật dân gian này trong thời gian sắp tới.

Lời cảm ơn: *Nghiên cứu này được thực hiện trong khuôn khổ đề tài nghiên cứu khoa học của sinh viên của Trường Đại học Quy Nhơn với mã số S2020.675.39.*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn An Pha. *Nghệ thuật Bài chòi dân gian Bình Định*, Nxb Văn hóa - Văn nghệ, TP. Hồ Chí Minh, 2019.
2. Hội Văn nghệ dân gian - Đoàn Việt Hùng. *Bài chòi*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội, 2014.
3. Nguyễn Thụy Loan. *Thường thức về âm nhạc cổ truyền Việt Nam và lịch sử âm nhạc*, Nxb Giáo dục, Hà Nội, 2001.
4. Trần Văn Khê. *Du ngoạn trong âm nhạc truyền thống*, Nxb Trẻ, TP. Hồ Chí Minh, 2004.
5. Hội văn nghệ dân gian Việt Nam. *Tìm hiểu đặc trưng di sản văn hóa, văn nghệ dân gian Nam Trung bộ*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 2005.
6. Thủ tướng: Hãy để tiếng ca Bài chòi lan tỏa niềm lạc quan về thế và lực của Việt Nam, <http://baohinhphu.vn/Thoi-su/Thu-tuong-Hay-de->

tieng-ca-bai-choi-lan-toa-niem-lac-quan-ve-the-va-luc-cua-Viet-Nam/335743.vgp, truy cập ngày 25/12/2020.

7. Bộ Giáo dục và Đào tạo - Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, Hướng dẫn số: 73/HD-BGDĐT-BVHTTDL ngày 16 tháng 01 năm 2013, Hướng

dẫn sử dụng di sản văn hóa trong dạy học ở trường phổ thông, trung tâm GDTX.

8. Bộ Giáo dục và Đào tạo, Thông tư số 33/2020/TT-BGDĐT ngày 15 tháng 9 năm 2020, Quy định về việc thẩm định tài liệu giáo dục địa phương.